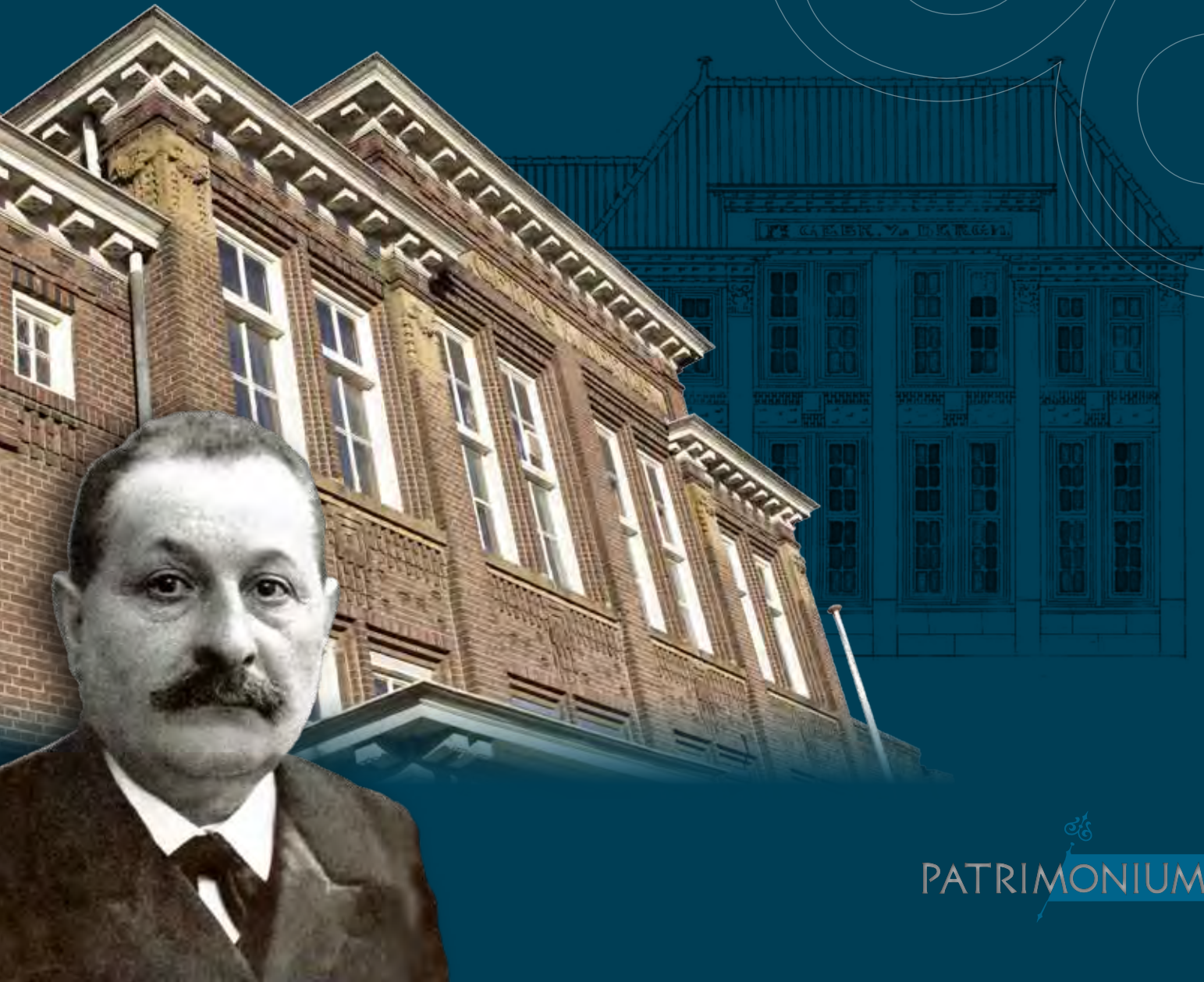

HERBESTEMMING

BERGOSS KANTOOR EN PORTIERSWONING

WERKEN IN EEN ROEMRIJKE TRADITIE

WERKEN IN EEN ROEMRIJKE TRADITIE

HERBESTEMMING
BERGOSS KANTOOR EN PORTIERSWONING

Betrokkenheid als Ossenaar bij de leefbaarheid van de stad Oss, persoonlijke passie voor historie en ambacht en de maatschappelijke waarde van industrieel erfgoed, zijn de drijfveren geweest voor het initiatief tot herstel van dit unieke rijksmonument.

Tegen het hart van het Osse centrum en vrijwel tegenover het station bevindt zich een van de meest gezichtsbepalende kantoorgebouwen uit het rijke industriële verleden van Oss.

Dit typische werk van de gelauwerde Nijmeegse architect Oscar Leeuw is in 1919 gebouwd in opdracht van de gebroeders Van Den Bergh, als directiekantoor voor hun tapijtfabriek Gebroeders Van Den Bergh N.V, het latere Bergoss. Hier werkten de gebroeders aan het succes van hun bedrijf dat voortduurt tot ver in de jaren 70.

Het *Bergosskantoor* is het enige rijksmonument uit het rijke industriële verleden van Oss dat nog niet is gerestaureerd. Na ruim vijftien jaar leegstand wordt het voormalige directiekantoor met portierswoning van de Koninklijke Tapijtfabrieken Bergoss N.V. voor de ondergang behoed.

Het is mijn stellige overtuiging dat er geen toekomst is, zonder aandacht en zorg voor ons industrieel en cultureel erfgoed. Met deze restauratie wordt er toekomst geboden voor een uniek verleden. Dat is zeker voor onze eigen woonplaats Oss, waar nog maar zo weinig getuigt van het roemrijke verleden, van groot belang. Een onderwerp dat er zeker niet minder actueel op is geworden...

Na de restauratie is het mogelijk om in de voetsporen van de gebroeders Van den Bergh te treden en in deze rijke traditie aan het werk te gaan. Want er is nog kantoorruimte in Het *Bergosskantoor* beschikbaar; een onderscheidend en exclusief kantoorpand dat wortelt in een roemrijke traditie.

Ter gelegenheid van de start van de restauratie wordt dit kijk- lees- en bladerboek uitgegeven. Het boek geeft een indruk van de geschiedenis van de familie van den Bergh en de bouwgeschiedenis van het voormalig directiekantoor. Andere gerealiseerde projecten van Patrimonium komen eveneens aan bod. Die illustreren het belang dat Patrimonium hecht aan het behoud van cultureel en industrieel erfgoed.

Ik wens u veel kijk- lees- en bladerplezier.

Ton Kemkens

Oss, juli 2013

Ps: Oss heeft nog steeds een rijke industrie.

GERAADPLEEGDE BRONNEN

Stadsarchief Oss (gemeente Oss)
BHIC (’s-Hertogenbosch)
Canidassen, kleppers en halve zolen.
Bergoss 1856-1956
18x stones & stories van Brabants industrieel Erfgoed.
Vakblad Monumentaal
Rijksdienst voor Cultureel Erfgoed (Ministerie van Onderwijs Cultuur en Wetenschap)
Het Nieuwe Werken (auteur...)
Cultureel erfgoed op waarde geschat, 2012; Platfom 31
Van Yab Yum naar Dim Sum (visies op de bouw-en vastgoedsector in 2025); Vastgoed Belang

COLOFON

Tekst Marjo de Louw, Maasland Communicatie
Ton Kemkens, Patrimonium
Foto’s Historisch fotomateriaal: Stadsarchief Oss (gemeente Oss)
Marcel Bonte Fotografie
Marieke Kemkens-Marijnissen
Ontwerp Robert de Bruijn, Maasland Communicatie

Realisatie van de herbestemming vindt plaats in coöperatieve samenwerking met de gemeente Oss en de provincie noord-Brabant

INHOUD

HOOFDSTUK 1	GEBOEDERS VAN DEN BERGH: VAN WATTENJOOD TOT TAPIJTICOON	7
HOOFDSTUK 2	ARCHITECT OSCAR LEEUW	13
HOOFDSTUK 3	REPRESENTATIEF EN FUNCTIONEEL Bouwhistorie Beschrijving Rijksmonument	17
HOOFDSTUK 4	HERBESTEMMING DOOR PATRIMONIUM Herstel gaat voor vervanging	23
HOOFDSTUK 5	STAAT VAN OPLEVERING Architecten.... Hylkema (1pag) en Koppens 1pag Wagemakers (Karin Wagemakers Fotos referentie)1pag	29
HOOFDSTUK 6	TEKENINGEN NIEUWE SITUATIE Beschrijving gevelaanzichten plattegrondtekeningen doorsneden situatietekening met buitenterrein technische gegevens oppervlak enz.	31
HOOFDSTUK 7	REFERENTIEPROJECTEN PATRIMONIUM	33

GEBROEDERS VAN DEN BERGH VAN WATTENJOOD TOT TAPIJTICOON

Luchtfoto 1923 met het Bergoss kantoor links op de voorgrond inclusief de toenmalige directiewoning

+ Daniel

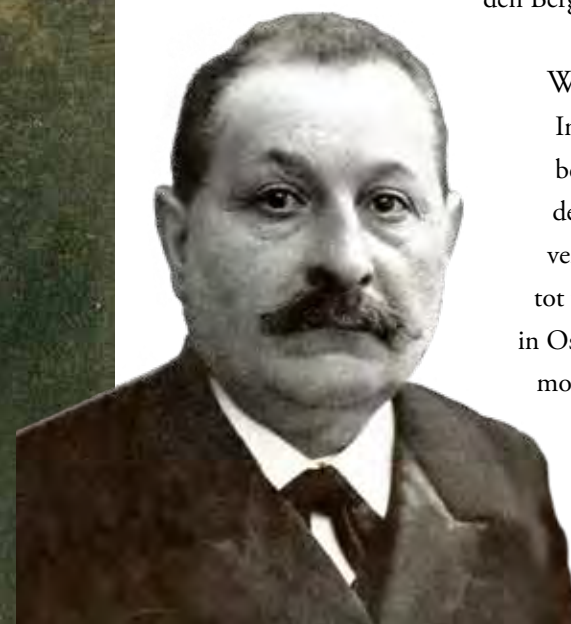
Bergoss kantoor 1920

De oorspong van Bergoss, dat nog steeds wijd en zijd bekend staat als het kwaliteitsbedrijf dat vele Nederlandse woningen en bedrijven van lopers en tapijten voorzag, ligt in 1856. Daniël van den Bergh, van joods-duitse familie en in 1794 in Geffen geboren, vraagt in dat jaar toestemming aan het gemeentebestuur van Oss voor de oprichting van een wattenfabriekje voor zijn zoons Hijman en Jacob. Zijn neef Isaäk van der Wielen is compagnon.

De Joodse familie Van den Bergh is een ondernemende familie. Simon van den Bergh was sinds midden jaren zeventig van de negentiende eeuw eigenaar van een van de margarinefabrieken in Oss en concurrent van die andere grote Osse margarinefabrikant Jurgens. Simon's oudste broer, Daniël van den Bergh, richt op zijn beurt een zogenoemde wattenfabriek op. De naam fabriek is wel een beetje misleidend; in een woning aan de Molenstraat worden oude stoffen vermalen tot watten, die als vulling worden gebruikt voor meubels, dekens en kleding. Dit gebeurt allemaal nog met de hand. Maar dit fabriekje is wel de start van de tapijtfabriek Gebroeders Van den Bergh, die internationaal faam verwerft onder de naam Bergoss.

WATTENJOOD

In 1864 vertrekt Isaac van der Wielen naar Den Haag. Daniël van den Bergh zet het bedrijf alleen voort. Als hij twee jaar later overlijdt neemt zijn zoon Jacob van den Bergh de zaak samen met zijn twee broers Hijman en Simon over. Nadat Simon vanaf 1872 verder gaat in een margarinefabriek brengen de broers Jacob en Hijman de wattenfabriek tot verdere bloei. Vanwege ruimtegebrek wordt grond aangekocht aan de Walstraat in Oss, waar een nieuwe wattenfabriek en een woonhuis worden gebouwd. In 1880 moderniseert de fabriek ingrijpend door de komst van de eerste stoommachine. Vanaf dat jaar krijgt de wattenfabriek de naam 'Gebroeders Van den Bergh'. Om onderscheid

Jacob van den Bergh, 1864-1921

Elisabeth van der Wielen

Jacob
Maurits
Henry
Isaac
Arnold

Jacob

Elisabeth van der Wielen

(2) **Betje Nagman** Cohen (1807-1879)

Antje van den Bergh

Rosa (Roosje) van den Bergh (1844- ...)

Rika Zeehandelaar

Maria Anna (Marijanna) van den Bergh (1851-1922)

A black and white portrait of an elderly man with glasses, wearing a dark suit, white shirt, and patterned tie. He is looking directly at the camera with a slight smile. A white pocket square is visible in his jacket.

Joseph (Joop) van den Bergh (1883- ?)

Jacques van den Bergh (1888-?)

Jacob van den Bergh

Abraham van den Bergh

Fred van den Bergh

Herman van den Bergh

Ansichtkaart met...

Het weven van gedessineerde stoffen op het Jacquard weefgetouw, linksboven zijn de ponskaarten zichtbaar

Ververij circa 1950

te maken tussen de verschillende Van den Berghs in Oss, wordt deze Van den Bergh in de volksmond ook wel de ‘wattenjood’ genoemd. Zonder kwade opzet, vroeger had bijna iedereen in Oss een bijnaam.

De wattenfabriek groeit gestaag door. Al een paar jaar later, In 1888 vindt opnieuw uitbreiding plaats. In dat jaar wordt het bedrijf verplaatst naar een woning op de hoek van de Klaphekenstraat en de Goudmijnstraat. Hier was ruimte voor nieuwe activiteiten. Er werken

dan vier mannen in het bedrijf.

Er worden nu niet meer alleen watten geproduceerd, maar ook kapok. De vruchten die als grondstof dienen, komen uit Indië en worden hier gekraakt, bewerkt en gebruikt als vulling voor kussens en matrassen. Hiermee behalen de gebroeders Van den Bergh grote successen; de fabriek groeit snel.

Uit de pegelvormige vruchten steken de witte watten: de kapok.

GROEI NAAR KONINKLIJKE

In 1906, als het bedrijf vijftig jaar bestaat, telt Bergoss inmiddels dertig personeelsleden, waaronder twee kantoorbedienden. In datzelfde jaar wordt de fabriek vergroot ten behoeve van de productie van watten, bestemd voor dekens, kleding en verpakkingen. Ook neemt het bedrijf verband en bijouteriewatten in productie. In 1911 wordt nog een wattenfabriek gebouwd, ditmaal voor de fabricage van melkfilterwatten. Ook in de daaropvolgende jaren kopen de gebroeders meer terrein aan en breiden de fabriek verder uit. In 1916 dient zich een omslagpunt aan voor het bedrijf met de oprichting van een weverij. Hier houdt men zich bezig met het spinnen, weven en verven van moquette (een fluweelachtige meubelstof) en later met de fabricage van karpetten, smyrnakleden, tafelkleden, kapstokkleden en verschillende meubelbekledingsstoffen. Niet alleen de fabricage van de stoffen vindt in Oss plaats, maar ook het vervaardigen van de machines en het ontwerpen van de dessins. In 1917 krijgt het bedrijf een eigen elektrische centrale.

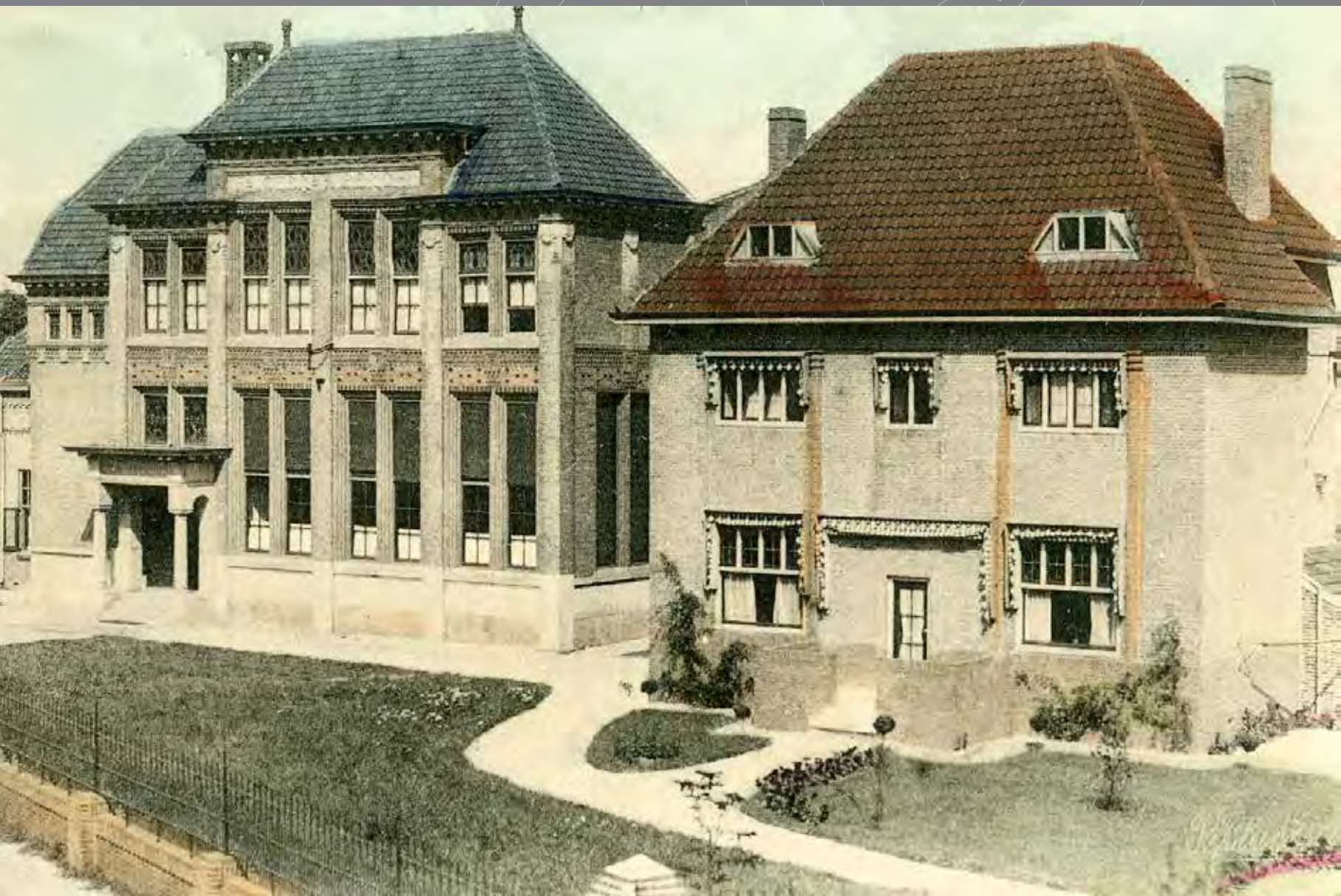
In 1917 is het aantal werknemers inmiddels gestegen naar ruim 160 en in 1928 zijn er al meer dan zeshonderd mensen in dienst. In 1931, bij het 75-jarig bestaan, krijgt het bedrijf van koningin Wilhelmina de eer om de titel 'Koninklijke' te mogen dragen.

Directie en medewerkers bij gelegenheid van het 75-jarig bestaan

Interieur *Bergoskantoor* met gordelbogen 1924

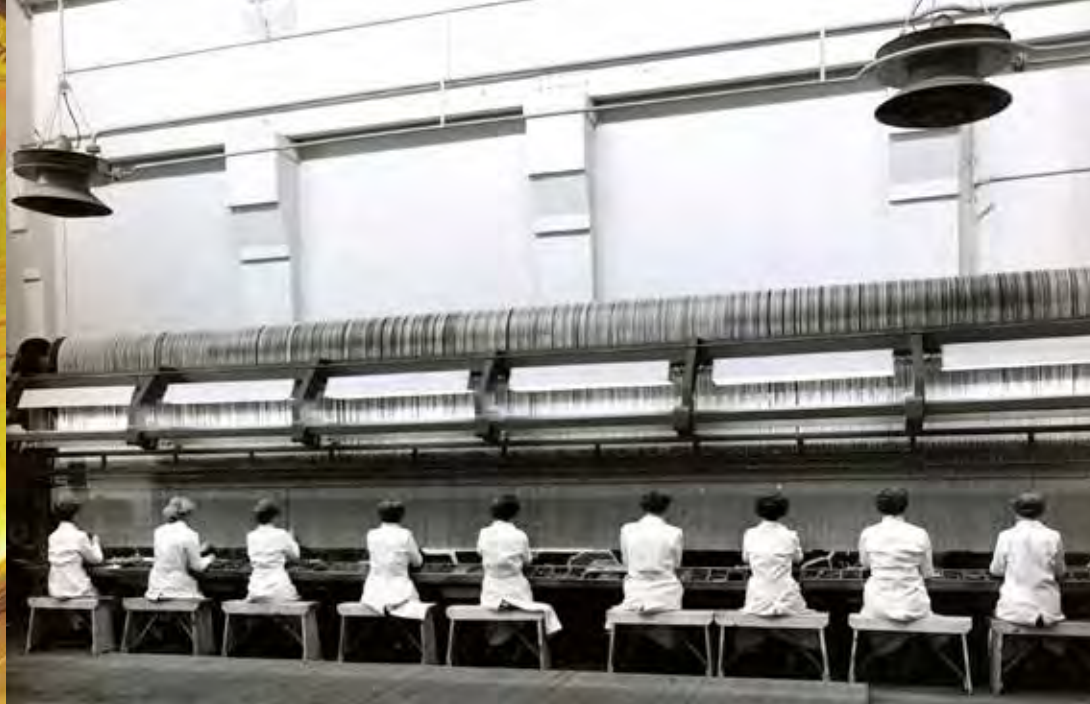
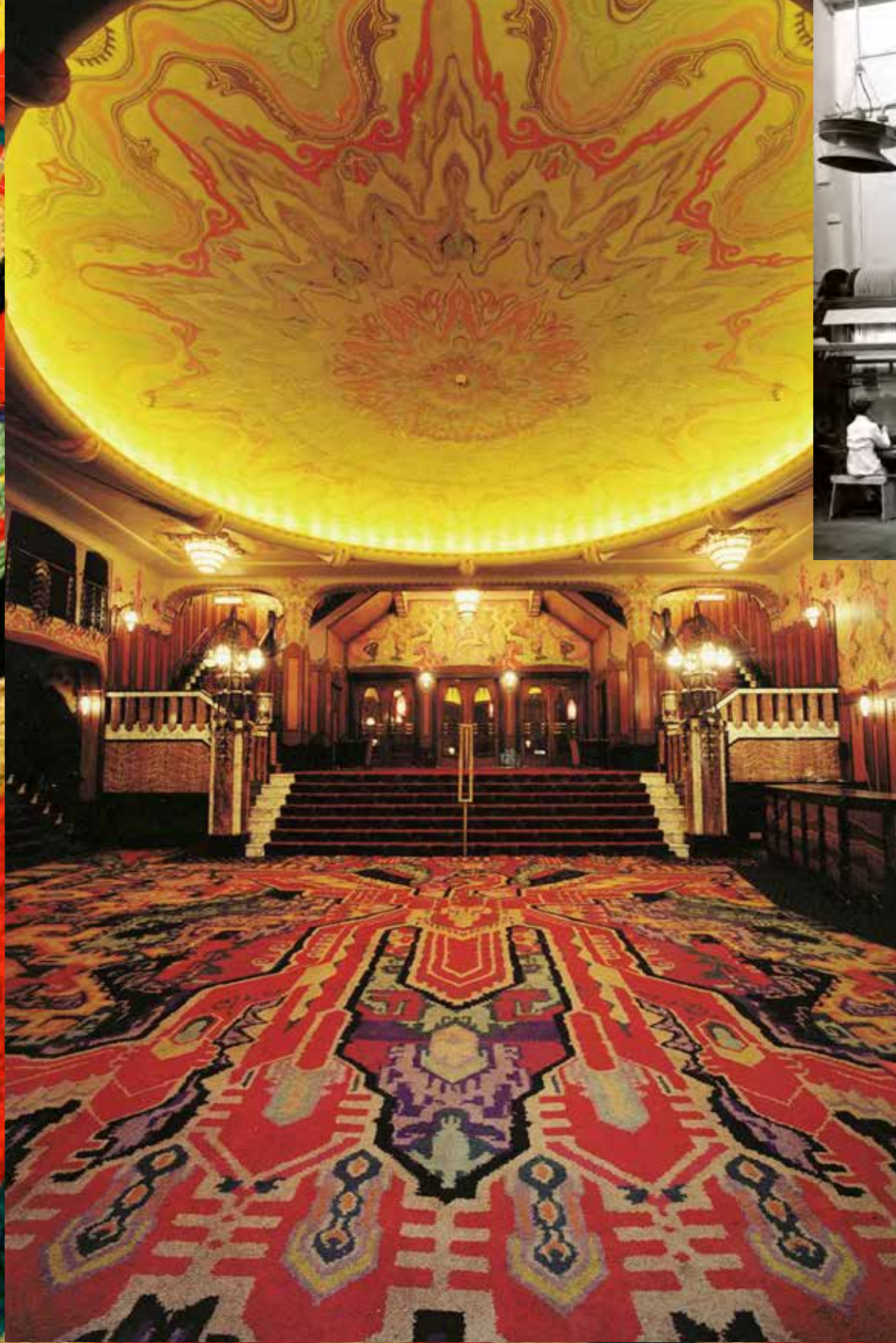

NIEUW KANTOORGEBOUW ILLUSTREERT VOORSPOED

Aan de toenmalige Spoorstraat, de huidige Bram van den Berghstraat - directeur in de eerste helft van de twintigste eeuw-, bouwen de gebroeders in 1919 een fraai nieuw kantoorgebouw. Dit nieuwe hoofdkantoor illustreert de voorspoed en de expansie van het bedrijf. De sterke uitbreidingen, het toenemende aantal werknemers en de nieuwe producten maakten een nieuw, ruim en modern kantoorgebouw noodzakelijk. Het nieuwe gebouw huisvest niet alleen een grote kantoorzaal met bijbehorende eetruimte, maar ook twee representatieve directiekamers-en-suite en een opvallende monsterzaal, waarin de nieuwe producten worden gepresenteerd aan klanten uit binnen- en buitenland. Grenzend aan het kantoorgebouw wordt een portierswoning gebouwd. Naast de fabriek verrijst een statige directiewoning die in de jaren 70 van de vorige eeuw is gesloopt. De voorspoed van het bedrijf, komt ook tot uitdrukking in de regelingen voor medewerkers. In sociaal opzicht is Bergoss vooruitstrevend te noemen. Nog voor de wet het voorschrijft (1901) verleent Bergoss financiële steun aan arbeiders die zijn getroffen door een bedrijfsongeval. Al 20 jaar voordat Nederland hier recht op kreeg voerde Bergoss de vrije zaterdagmiddag in en in 1918 introduceert de directie al een door de werkgever bekostigt ziekenfonds. In 1925 ging het bedrijf als eerste in Oss over tot het instellen van een pensioenfonds.

In de weefkamer zijn werknemers bezig aan een belangrijke klus: het weven van het fraaie Jugendstil tapijt voor Theater Tuschinsky (links) in Amsterdam.

DONKERE TIJDEN

In 1956 viert Bergoss haar 100-jarig bestaan. In een uitgave bij die gelegenheid blikt het bedrijf terug en met name de recente geschiedenis heeft diepe sporen getrokken. Hoewel de blik is gericht op de toekomst en het jubileum vooral feestelijk moet zijn, zegt het boekje *Bergoss 1856-1956* daarover: “Wie goed luistert, kan in 1939 het tromgeroffel van een naderende oorlog horen. De wereld staat aan de vooravond van een totale duisternis, die vijf lange, o zo lange jaren zal duren. De tijd ligt nog te kort achter ons om oude wonden open te rijten. Wij weten wat het geweest is en wij hopen het nooit meer te beleven. Het past niet, om in het kader van een groots en belangwekkend feest, lang bij deze droeve jaren stil te staan. Genoeg zij te vermelden, dat de directeuren Isidoor en Simon van den Bergh het einde van de oorlog niet hebben mogen zien. Beiden kwamen in het concentratiekamp Bergen-Belsen om het leven. Andere trouwe medewerkers die wij verloren waren A. de Marcos, A. Leefsa, R. Wormser en M.B. Diependaal.”

Gedenkplaat slachtoffers WOII

Bergoss blijft actief tot begin jaren 80.

De Vereniging

Jachtslot De Mookerheide (Molenhoek 1902-1905)

DE RIJKE ARCHITECTUUR VAN: ARCHITECT OSCAR LEEUW

François Joseph Oscar Leeuw (Roermond 1866 – 1944 Nijmegen) was zonder twijfel de succesvolste Nijmeegse architect van zijn tijd. Bijna een halve eeuw drukte hij zijn stempel op het gezicht van de stad. Al aan het begin van zijn carrière, in 1903, merkte het tijdschrift De Bouwwereld over hem op dat er bijna geen straat was waar geen “winkel-huizen” van zijn hand stonden. En het was Leeuws goede relatie met de welgestelde opdrachtgevers in combinatie met zijn voorliefde voor een rijke, decoratieve stijl die vervolgens de weg effende voor een reeks kapitale villa's.

Hij had zijn talent niet van een vreemde. Immers, Oscars vader Henri Leeuw sr. (Arcen 1819 – 1909 Nijmegen) was beeldhouwer, Oscars oudere broer Henri Leeuw jr. (Roermond 1861 – 1918 Amsterdam) beeldhouwer en kunstschilder en in hun familie van grootmoederszijde zijn al sinds de zeventiende eeuw leden met een min of meer kunstzinnig beroep als dat van schrijnwerker of schilder aanwijsbaar.

Oscar volgde zijn oudere broer in 1891 in diens voetsporen, toen hij na een opleiding aan de Roermondse Tekenschool een betrekking aanvaardde als tekenleraar aan de Nijmeegse Gemeentelijke HBS. Doch anders dan bij Henri was het leraarsvak bij Oscar slechts een werkzaamheid van voorbijgaande aard. Hij ontwikkelde zich daarnaast verder tot architect, een beroep dat vanaf 1897 een steeds belangrijkere rol ging spelen. In 1900 gaf Oscar Leeuw zijn betrekking aan de HBS en de Burger Avondschool op om zich geheel aan de architectuur te kunnen wijden. Zijn atelier bevond zich aanvankelijk aan de Sint-Jorisstraat 1a. Kennelijk ging het hem in financieel opzicht voor de wind, want in 1904 kon hij met

Oscar Leeuw in 1936

Villa de Westerhelling (Nijmegen 1912)

Oscar (zittend) en Henri Leeuw aan het werk op het architectenbureau in het souterrain aan de Graafseweg 58-60 te Nijmegen (rond 1910)

Villa Dennenheuvel
(Ubbergen 1899-1903)

Villa Salatiga
(Nijmegen 1910-1911)

het oog op zijn aanstaande huwelijk met de protestantse Anna Helmers uit Nieuwer-Amstel een modern huis aan de Graafseweg 58-60 bouwen, waarin behalve vader, broer en zus tevens het architectenbureau werd ondergebracht.

In nauwe samenwerking kwamen in deze eerste periode enkele grote projecten tot stand die gezien hun stijl, de Jugendstil, bij uitstek de inbreng vanuit verschillende disciplines vereisen. Het waren voornamelijk villa's, café-restaurants en winkelpanden waarbij de architectuur door Oscar en de decoratie door Henri jr. verzorg werd. In 1914 begonnen de beide broers aan hun magnum opus: het Nijmeegse Concertgebouw "De Vereeniging", dat ondanks de rijkdom aan sierende details en vernuftige constructies in de korte tijd van negen maanden tot stand kwam. Het werd in akoestisch opzicht een schot in de roos. De decoratie van de Kleine Zaal was echter Henri's laatste grote werk: hij stierf op 12 juni 1918.

De dood van zijn broer betekende voor Oscar echter niet dat hij de ingeslagen weg van artistieke ontwikkeling verliet. Zo zijn aan een bankgebouw in de Hertogstraat (1920) expressi-onistische tendensen zichtbaar, evenals aan het originele Museum Kam (1922), waar ze een synthese vormen met historiserende (Romeinse) architectuurconcepties en stijlelementen. In de grootscheepse nieuwbouw van het warenhuis Vroom & Dreesmann aan de Grote Markt, dat in de jaren 1924 e.v. ontstond en in de Tweede Wereld Oorlog verwoest werd, schakelde hij voor de decoratie een beeldend kunstenaar in die bij de Kleine Zaal van de Vereeniging ook al met zijn broer Henri had samengewerkt: Huib Luns. Hij zou hem ook later nog voor decoratieve opdrachten inzetten.

Museum Kam (Nijmegen 1919-1922)

Natuurmuseum (Nijmegen 1913)

Berg en Eik Huize Marie-Louise (Nijmegen 1923)

De vele villa's en herenhuizen van Oscar Leeuw, vooral in Nijmegen en directe omgeving, zijn te talrijk om op te sommen. Ze vallen echter direct in het straatbeeld op door hun typische Leeuw-ornamentiek en rijke architectonische opzet, met een boeiende afwisseling van rechte en gebogen, open en gesloten onderdelen als koepels, torens, paviljoens, erkers en veranda's. In de laatste twee decennia van zijn leven treedt er een duidelijke versobering in zijn werk op. Oscar Leeuws stijl wordt echter minder persoonlijk en dus ook minder herkenbaar. Voor zijn verdiensten als lid van de Rijkscommissie voor Monumentenzorg, waarvan hij sinds 1919 deel uitgemaakt had, werd Leeuw in 1933 tot Officier in de Orde van Oranje-Nassau benoemd. Op 16 februari 1944 overleed, zevenenzeventig jaar oud en na een uitermate, vruchtbaar leven, Oscar Leeuw, architect.

Oscar Leeuw omstreeks 1940

3.1 BOUWHISTORIE BERGOSSKANTOOR: REPRESENTATIEF EN FUNCTIONEEL

Voor het ontwerp van het gebouw wordt de bekende Nijmeegse architect Oscar Leeuw aangetrokken, die in deze periode als huisarchitect van de Van den Berghs kan worden beschouwd. Leeuw ontwierp voor het bedrijf ook enkele productiegebouwen en woonhuizen voor de familie. Het nieuwe kantoorgebouw is een uiterst representatief en functioneel

bouwwerk, dat aan alle wensen van de opdrachtgevers voldoet. Direct naast het gebouw komt, eveneens naar ontwerp van Leeuw, een kleine dienstwoning (portierswoning). De rijke, zorgvuldig gedetailleerde en door oriëntaalse motieven geïnspireerde architectuur van Leeuw sluit uitstekend aan bij het nieuwe elan dat de fabriek sinds 1916 uitstraalt met de productie van onder meer karpetten, vaak met oosterse dessins, en meubelstoffen.

ZAKELIJK EXPRESSIONISME

In het kantoorgebouw en de portierswoning zijn duidelijk invloeden van het zakelijk expressionisme terug te vinden. Zo kreeg het gebouw een heldere massaopbouw met een compartimentering van de bouwdelen en functies. De infrastructuur binnen het complex is doelmatig opgezet. Het gebouw heeft tevens een heldere gevelindeling. Er zijn nog veel historische elementen in het gebouw terug te vinden. Zo is er nog een hoge natuurstenen plint toegepast en heeft het gebouw een pilasterstelling met kapitelen en is er een zware klassieke goot op klossen aangebracht. De ingangspartij bestaat uit klassieke hoekzuilen. De voorgevel van het kantoor doet denken aan een rijke stadswoning uit de periode van het Hollands classicisme. De vensterindeling verwijst naar de middeleeuwse kruisvensters door de toepassing van bovenlichten, bestaande uit kleine raampjes en bij de onderste vensters traditionele luiken.

Alternatief

3.1

BOUWHISTORIE BERGOSSKANTOOR: REPRESENTATIEF EN FUNCTIONEEL

Voor het ontwerp van het gebouw wordt de bekende Nijmeegse architect Oscar Leeuw aangetrokken, die in deze periode als huisarchitect van de Van den Berghs kan worden beschouwd. Leeuw ontwierp voor het bedrijf ook enkele productiegebouwen en woonhuizen voor de familie. Het nieuwe kantoorgebouw is een uiterst representatief en functioneel

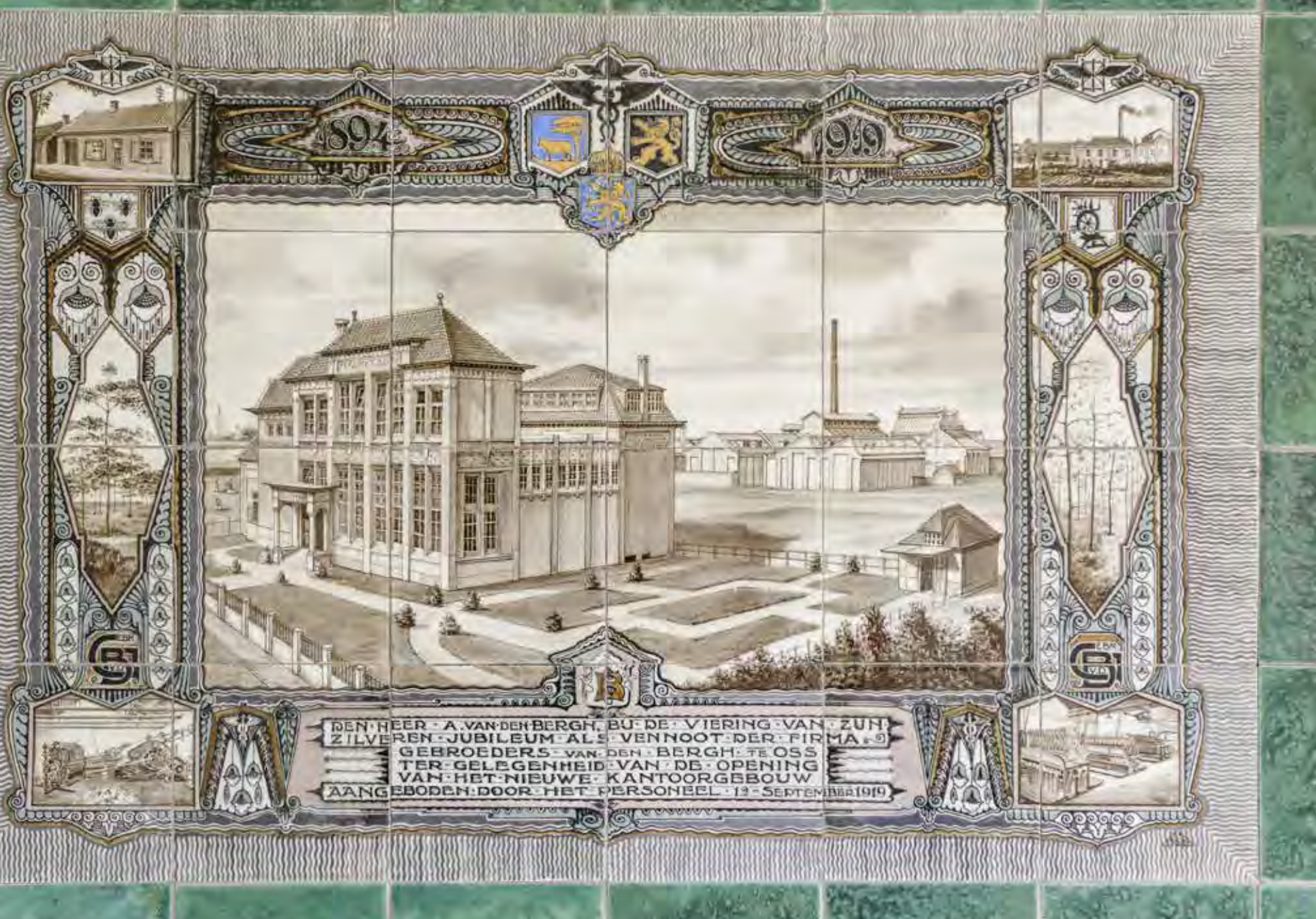

bouwwerk, dat aan alle wensen van de opdrachtgevers voldoet. Direct naast het gebouw komt, eveneens naar ontwerp van Leeuw, een kleine dienstwoning (portierswoning). De rijke, zorgvuldig gedetailleerde en door oriëntaalse motieven geïnspireerde architectuur van Leeuw sluit uitstekend aan bij het nieuwe elan dat de fabriek sinds 1916 uitstraalt met de productie van onder meer karpetten, vaak met oosterse dessins, en meubelstoffen.

ZAKELIJK EXPRESSIONISME

In het kantoorgebouw en de portierswoning zijn duidelijk invloeden van het zakelijk expressionisme terug te vinden. Zo kreeg het gebouw een heldere massaopbouw met een compartimentering van de bouwdelen en functies. De infrastructuur binnen het complex is doelmatig opgezet. Het gebouw heeft tevens een heldere gevelindeling.

Er zijn nog veel historische elementen in het gebouw terug te vinden. Zo is er nog een hoge natuurstenen plint toegepast en heeft het gebouw een pilasterstelling met kapitelen en is er een zware klassieke goot op klossen aangebracht. De ingangspartij bestaat uit klassieke hoekzuilen. De voorgevel van het kantoor doet denken aan een rijke stadswoning uit de periode van het Hollands classicisme. De vensterindeling verwijst naar de middeleeuwse kruisvensters door de toepassing van bovenlichten, bestaande uit kleine raampjes en bij de onderste vensters traditionele luiken.

Tegeltafel in
de entree van het
Bergoss kantoor

RIJK INTERIEUR

De rijke uitstraling van de voorgevel is ook doorgevoerd in het interieur. Ook hier is de combinatie van moderne stijlen (zoals art deco) gecombineerd met historische vormen, bijvoorbeeld in de kantoorzaal. De beide directiekamers zijn in een rijke Hollandse renaissance stijl uitgevoerd, de monsterzaal is in een meer oriëntaalse. Dat sloot fraai aan bij de producten die hier lagen. Bij de opening van het kantoorgebouw, die in hetzelfde jaar plaatsvond als het zilveren jubileum van één van de vennoten, A. van den Bergh, werd door het personeel een tegeltafel aangeboden, dat een plek krijgt in de vestibule. Het tegeltafel toont het nieuwe kantoorgebouw, zoals dat in 1919 is verzezen, met op de achtergrond de bedrijfsgebouwen van de fabriek. In de rijk geornamenteerde omlijsting van de centrale voorstelling zijn afbeeldingen opgenomen van de eerste fabriekslocatie, de oude bedrijfsgebouwen en de machinerieën van de fabriek. Ook zijn er medaillons te zien, waarop kapokbomen zijn afgebeeld. Boven de voorstelling bevinden zich de wapens van Nederland, de provincie Noord-Brabant en de gemeente Oss. Verder zijn in de ornamentrand de monogrammen van het bedrijf opgenomen, afbeeldingen van een spinnewiel en bijen en de jaartallen van het zilveren jubileum: 1894 en 1919. Het tableau is gemaakt bij de N.V. Plateelfabriek Delft, destijds gevestigd in Hilversum.

3.2

RIJKSMONUMENT

Rijksmonument v.m. Bergoss fabriek

In 1919 in opdracht van de firma gebrs. Van den Bergh naar ontwerp van de Nijmeegse architect Oscar Leeuw in vormen van de art nouveau en de neo-rennaissance opgetrokken.

In de bouwtijd was het gelegen aan de zuidelijke rand van een groot terrein waarop geleidelijk aan de Bergoss fabrieken zouden ontwikkelen. Oscar Leeuw was als architect ook verantwoordelijk voor de architectuur van veel van de bedrijfsbebouwing van de firma langs de Oostwal.

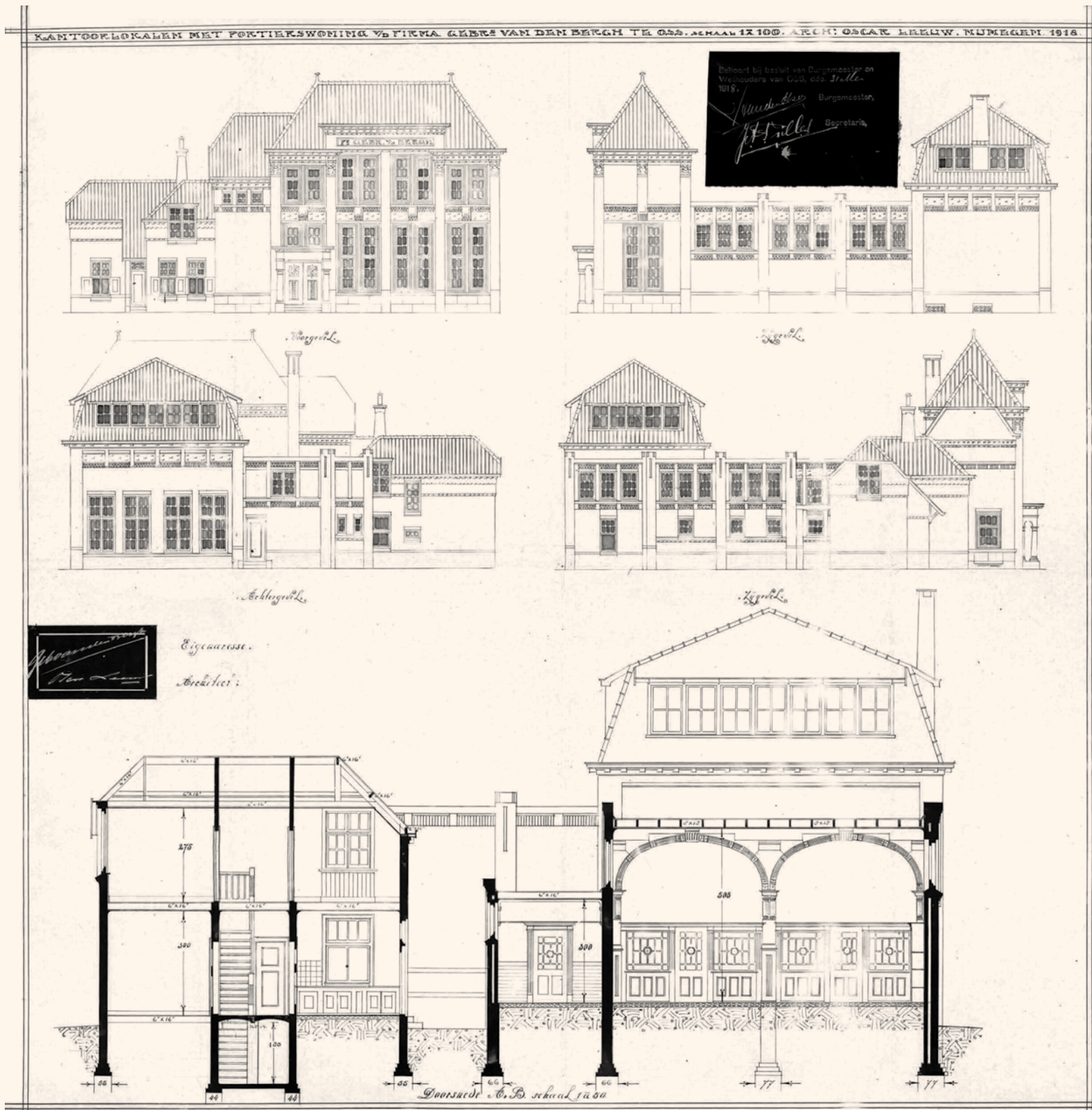
OMSCHRIJVING

Onderkelderd en samengesteld pand op een ruwweg vierkante grondslag van twee bouwlagen met gevels in schoon metselwerk. Het pand bestaat uit drie gedeeltes: het voorste gedeelte is gedekt met een samengesteld en met tuile-du-Nord dakpannen gedekt schilddak, een tussenlid onder een plat dak en het achterste gedeelte onder een met pannen gedekt, geknikt tentdak. Opvallend ingangsportaal met natuurstenen trap en toskaans-dorische zuiltjes. Op het fries is in reliëf het opschrift kantoor aangebracht. Fraaie houten vleugel deur met ornamentiek

Detail sluitstukken schouw

in stijlmotieven en met metalen beslag. Aan de linkerzijde bevindt zich een voormalige portierswoning die in de jaren dertig van de twintigste eeuw verhoogd is. Deze valt buiten de van rijkswege geldende bescherming. Alle gevels hebben recht gesloten gevelopeningen. De vensters hebben schuiframen met roedenverdeling. De voorgevel van het gebouw is symmetrisch ingedeeld en is opgetrokken boven een natuurstenen plint. De gevel heeft een iets hoger opgetrokken middenrisaliet met een natuurstenen gevelplaquette FA. GEBRs v/d BERGH. De

zeer rijke geveldetailering heeft vorm gekregen middels baksteendecoraties en natuurstenen sierkapitelen van de bakstenen lisenen met Art-Nouveau-achtige ornamentiek. Overhangende en verspringende gootlijst op klossen. In het linkergedeelte van de voorgevel, naast de ingang, is een grote massief gietijzeren plaquette met daarop het koninklijk wapen aangebracht. Inwendig is de indeling van de begane grond bij verschillende verbouwingen enigszins gewijzigd. Van belang zijn met name het tegeltableau dat zich in de entreehal bevindt met

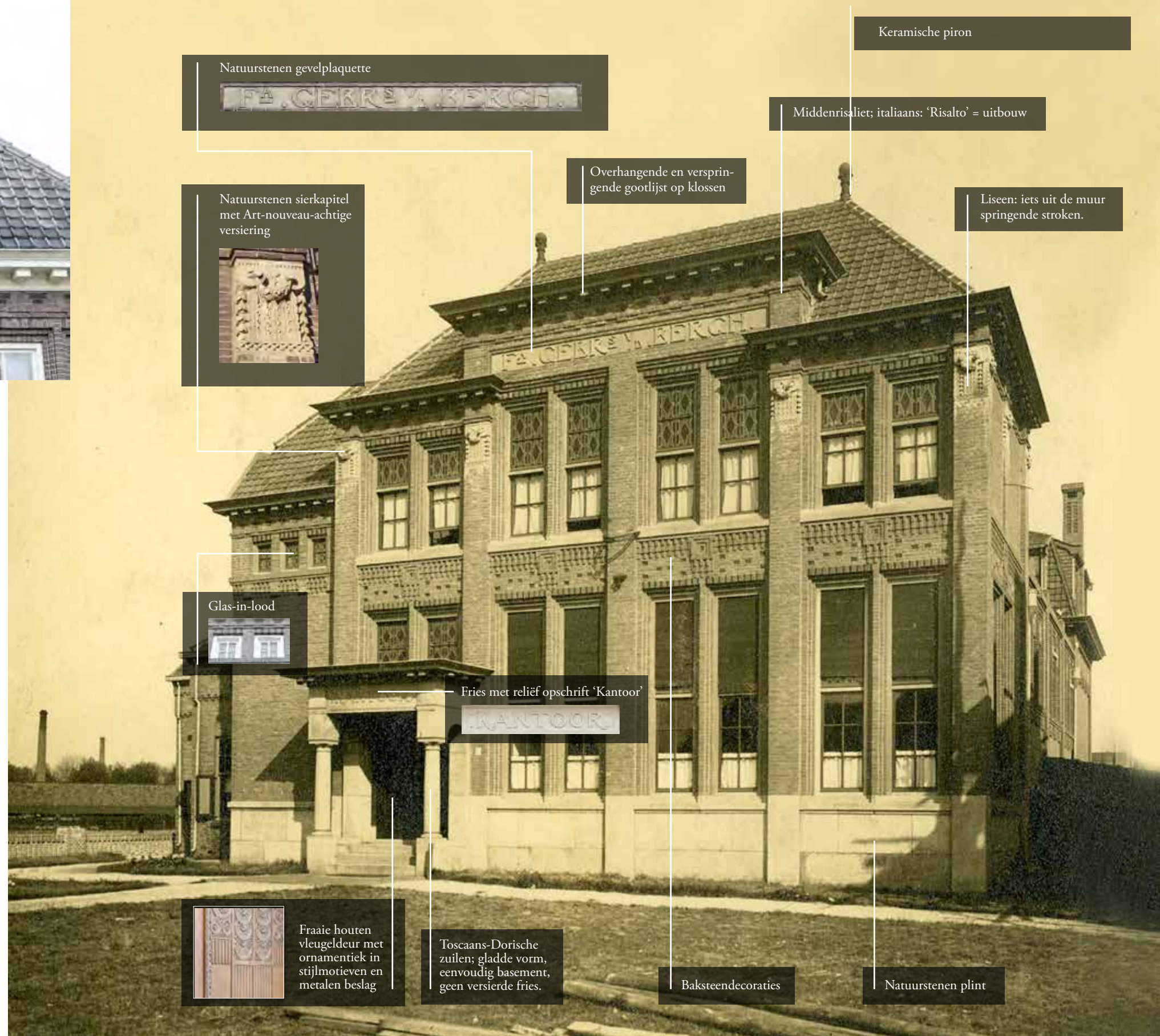
daarop in sepia aangebracht een toenmalige voorstelling van het bedrijf en het kantoorgebouw zoals dat er in 1919 uitgezien moet hebben. Verder zijn hierop landschapjes, oudere bedrijfsvestigingen, wapens en initialen aangebracht. Dit tableau is in 1919 door het personeel aan de directie aangeboden bij gelegenheid van het zilveren jubileum van het bedrijf. Voorts zijn de door een schuifdeur van elkaar gescheiden directiekamers van belang. Het interieur van deze kamers is nog vrijwel geheel intact met een eiken lambrisering in neo-renaïssancestijl, een eiken parketvloer en een fraai gedetailleerde schouw met ombouw en blauwgroen geglazuurde baksteen.

Eiken lambrisering met ingelegd ebbenhout

WAARDERING

Het kantoorgebouw is als bijzondere uitdrukking van zowel een sociaal-economische als een typologische ontwikkeling van algemeen cultuurhistorisch belang. Het kantoorgebouw heeft bijzonder architectuurhistorisch belang vanwege het bijzondere materiaalgebruik en de ornamentiek in met name baksteen, natuursteen hout en tegels. Het kantoorgebouw is van algemeen belang vanwege de hoogwaardige architectonische kwaliteit van de samenstellende onderdelen. Het kantoorgebouw is van algemeen belang vanwege de architectonische en typologische zeldzaamheid.

Natuurstenen gevelplaquette

Natuurstenen sierkapitel met Art-nouveau-achtige versiering

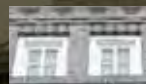

Overhangende en verspringende gootlijst op klossen

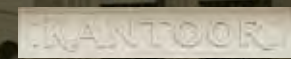
Middenrisaliet; italiaans: 'Risalto' = uitbouw

Liseen: iets uit de muur springende stroken.

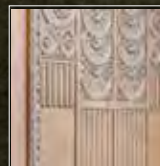
Glas-in-lood

Fries met reliëf opschrift 'Kantoor'

Fraaie houten vleugel deur met ornamentiek in stijlmotieven en metalen beslag

Toscaans-Dorische zuilen; gladde vorm, eenvoudig basement, geen versierde fries.

Baksteendecoraties

Natuurstenen plint

Reclamefoto Bergoss jaren 50.

Referentiebeelden
herbestemming

Nog opmaken

HERBESTEMMING DOOR PATRIMONIUM: HERSTEL GAAT VOOR VERVANGING (RCE)

In het begin van de jaren tachtig van de vorige eeuw maakt Bergoss een moeilijke financiële periode door en worden de merknaam en enige personeelsleden overgenomen door de van oorsprong Belgische tapijtfabriek Desso. Op 21 februari 2005 beginnen de slopers officieel met het definitieve einde van dit ooit zo roemrijke bedrijfscomplex. Het terrein is maar liefst 5,5 hectare groot en biedt inmiddels plaats aan zo'n 300 woningen, aan hotel De Weverij met sterrenrestaurant Cordial die zich vestigen in een deel van de oude Bergossfabriek en een parkeergarage. De nieuwe wijk die het Berghkwartier heet, is gebouwd met het motto 'Wonen met een rijke historie'. Diverse straatnamen verwijzen er nog naar het industriële verleden. Er staan nog enkele oorspronkelijke panden op het terrein: Bij het hotel is recent een fabriekshal hersteld en voor nieuwe doelen in gebruik genomen. Aan de Bram van den Berghstraat staat het fraaie kantoor van Bergoss als luisterrijk symbool voor de industriële bloeiperiode van Oss, aan de Oostwal staan enkele fabriekshallen met de kenmerkende 'zaagtanddaken'. Samen met het Directiekantoor en Villa Constance (Museum Jan Cunen) vormen deze gebouwen het erfgoed van de familie Van den Bergh, grondleggers van belangrijke economische successen in de Osse geschiedenis. Deze bouwwerken zijn vanwege hun architectuur, maar ook cultuurhistorisch, van beeldbepalende waarde in Oss en als zodanig gemeentelijke monumenten

HERBESTEMMING DIRECTIEKANTOOR

Het directiekantoor en de aangrenzende portierswoning worden in opdracht van Patrimonium gerestaureerd en vervolgens verhuurd. Patrimonium restaureert en exploiteert met name authentiek vastgoed in de ruimste zin van het woord. Het streven van Patrimonium is de eigenheid van een pand zo zuiver mogelijk te bewaren en te versterken. Daarmee wordt authentiek vastgoed toekomstbestendig en blijft het beschikbaar voor volgende generaties. Bij restauratieactiviteiten aan beschermde monumenten dienen eigenaar, gebruiker, architect en bouwer zich nadrukkelijk op de aard en de wenselijke omvang ervan te beraden. Bij

Rijksbouwmeester
ir. Frits van Dongen

restauratie wordt er immers niet uitsluitend gerepareerd en vervangen, maar juist de toestand hersteld waarin het monument (of een onderdeel ervan) zich op enig moment bevond, ook wel reconstructie genoemd. Dat vraagt om grote zorgvuldigheid en ambachtelijkheid. Bij restauratiewerk zoekt Patrimonium daarom altijd eerst naar de mogelijkheden om onderdelen geschikt te maken voor hergebruik en oorspronkelijke materialen te behouden en te herstellen. Vervanging is vanwege de bescherming niet altijd mogelijk of gewenst.

In die zorg voor het bestaande vindt Patrimonium in Rijksbouwmeester ir. Frits van Dongen overigens een belangrijk medestander. Die zegt daarover in een publicatie van april 2012: ‘Nu we zo langzamerhand de “Eeuw van het Hergebruik” binnentreden, zal ik dit jaar alles in het werk stellen om de Nederlandse architectuur, net als in de jaren 90, weer een exportproduct van jewelste te laten zijn; niet met iconen van sterarchitecten, maar met iconen van zorgvuldig hergebruik. Laat die Eeuw een ‘gouden’ zijn. Daarom zal in de komende rijksnota over het

ruimtelijk ontwerp en het architectuurbeleid herbestemming een van de centrale onderwerpen zijn.’

In de publicatie Cultureel erfgoed op waarde geschat, (2012; Platfom 31), die het resultaat is van twee onderzoekstrajecten van Platform 31, uitgevoerd met diverse steden, de Vrije Universiteit van Amsterdam en de Universiteit Twente stelt men vast dat cultureel erfgoed een grote economische toegevoegde waarde heeft. “Dat is belangrijk nieuws voor bestuurders en beleidsmakers in monumentengemeenten. Dat de

cultuurhistorische waarden niettemin van grote betekenis blijven bewijzen de voorbeelden uit Dordrecht, Heerlen en Zaanstad. Zij weten met succes hun erfgoed zo te herprofilen dat nieuwe bezoekers, bewoners en bedrijven zich tot deze steden voelen aangetrokken. De sleutel voor succes lijkt te liggen in de vorming van sterke coalities tussen overheid en bedrijfsleven.” Voor Patrimonium geldt naast het evidente maatschappelijk belang dat het behoud en de herbestemming van cultureel en industrieel erfgoed heeft, tevens een passie voor historie en ambacht. Daarom gaat de voorkeur van Patrimonium nadrukkelijk uit naar monumentaal vastgoed. Passend bij het karakter van het vastgoed wordt vervolgens de exploitatie voor de lange termijn opgezet, ongeacht de functie: kantoren, winkels of woonruimte. Patrimonium houdt het vastgoed in portefeuille en wil deze gestaag uitbreiden.

Nog opmaken

Nog opmaken

SHEDDAKEN

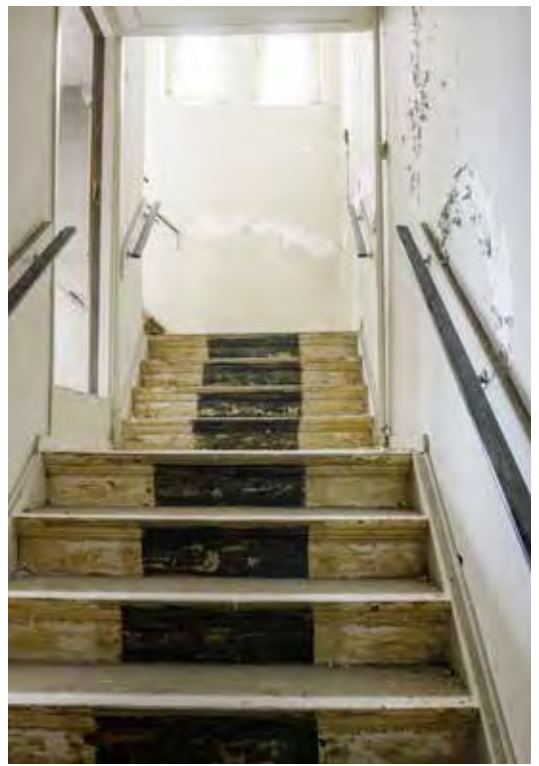
Voor de zeer centraal gelegen locatie van het voormalig Bergoss terrein -en met name voor het resterende deel van fabriekscomplex met de kenmerkende zaagtanddaken- wordt ook een ambitieus plan ontwikkeld. De plek leent zich als geen ander om verbindingen te maken. De verbinding tussen het station en het stadscentrum, de verbinding tussen gevestigde productie-economie en nieuwe kenniseconomie. Oss heeft een uitstekende infrastructuur en ligt precies te midden van vier universiteiten. Op loopafstand bevindt zich het Pivotpark; De ontwikkelcampus voor de Europese farmaceutische industrie. Op het terrein is, ook in een voormalig Bergoss gebouw, Michelin-ster-restaurant De Cordial gevestigd dat samen met hotel De Weverij voor de zakelijke regio een grote trekpleister is. Verbindingen om samen te werken aan innovatie, educatie en communicatie, maar ook op het gebied van cultuur en recreatie. Vanuit dit gedachtengoed wordt de Bergossfabriek in ere hersteld.

Provincie en gemeente in samenwerking met een aantal Osse ondernemers trekken de kar om hier een centrum te ontwikkelen waar onderscheidende horeca integreert met zakelijke dienstverlening en maatschappelijke functionaliteit. Het wordt een inspirerende, creatieve en duurzame omgeving waar het bruist van de energie door bedrijvigheid en activiteiten. Dit wordt de toegangspoort voor het Osse stadscentrum dat ook vanuit nieuw perspectief, in die hoek, de komende jaren ontwikkeld wordt en hier op aansluit. De plannen krijgen vorm. Beknopt de voorstellen:

“Het gebouw krijgt een zeer transparant karakter zodat de bedrijvigheid zichtbaar wordt, de samenwerking wordt gestimuleerd én waardoor de monumentale kernwaarden zichtbaar blijven. Het Sheddak, ook wel Zaagtand genoemd, leent zich uitstekend voor het opwekken van zonne-energie en brengt gelijktijdig veel daglicht binnen. Het centrum wordt een zichtbaar voorbeeld voor duurzaam bouwen, werken en leven. Duurzame oplossingen, het monumentale erfgoed en een robuuste afwerking zullen het gebouw een eigen identiteit geven.

Een ruim terras, pal gelegen op het zuiden, voorziet voorbijgangers en de gerichte gebruikers in de behoefte aan prettig toeven. In het gebouw zijn openbare ruimtes waar ontmoetingen plaatsvinden en waar “urban nomads” van buitenaf een mobiele werkplek kunnen vinden. Daarnaast worden hier creatieve en innovatieve ondernemingen gevestigd die van elkaar inspiratie opdoen en synergie vinden in samenwerking. In multifunctionele ruimtes vinden netwerkbijeenkomsten plaats, gecombineerd met een cultureel en artistiek aanbod. Verder is er ruimte en leent de plek zich uitstekend voor maatschappelijke, educatieve functies die gebruik kunnen maken van expertise en ondersteuning van de ondernemers. Ook voor het, aan de overkant van de weg gelegen, Titus Brandsma Lyceum.

Als middelpunt en episch centrum van Het Berghkwartier vormt zich hier nu een inspirerende plek, midden in de samenleving, die uit creatieve energie de positieve identiteit van Oss verder stimuleert.”

Nog opmaken

STAAT VAN OPLEVERING

In het begin van de jaren tachtig van de vorige eeuw maakt Bergoss een moeilijke financiële periode door en worden de merknaam en enige personeelsleden overgenomen door de van oorsprong Belgische tapijtfabriek Desso. Op 21 februari 2005 beginnen de slopers officieel met het definitieve einde van dit ooit zo roemrijke bedrijfscomplex. Het terrein is maar liefst 5,5 hectare groot en biedt inmiddels plaats aan zo'n 300 woningen, aan hotel De Weverij met sterrenrestaurant Cordial die zich vestigen in een deel van de oude Bergossfabriek en een parkeergarage. De nieuwe wijk die het Berghkwartier heet, is gebouwd met het motto 'Wonen met een rijke historie'. Diverse straatnamen verwijzen er nog naar het industriële verleden. Er staan nog enkele oorspronkelijke panden op het terrein: Bij het hotel is recent een fabriekshal hersteld en voor nieuwe doelen in gebruik genomen. Aan de Bram van den Berghstraat staat het fraaie kantoor van Bergoss als luisterrijk symbool voor de industriële bloeiperiode van Oss, aan de Oostwal staan enkele fabriekshallen met de kenmerkende 'zaagtanddaken'. Samen met het Directiekantoor en Villa Constance (Museum Jan Cunen) vormen deze gebouwen het erfgoed van de familie Van den Bergh, grondleggers van belangrijke economische successen in de Osse geschiedenis. Deze bouwwerken zijn vanwege hun architectuur, maar ook cultuurhistorisch, van beeldbepalende waarde in Oss en als zodanig gemeentelijke monumenten.

HERBESTEMMING DIRECTIEKANTOOR

Het directiekantoor en de aangrenzende portierswoning worden in opdracht van Patrimonium gerestaureerd en vervolgens verhuurd. Patrimonium restaureert en exploiteert met name authentiek vastgoed in de ruimste zin van het woord. Het streven van Patrimonium is de eigenheid van een pand zo zuiver mogelijk te bewaren en te versterken. Daarmee wordt authentiek vastgoed toekomstbestendig en blijft het beschikbaar voor volgende generaties. Bij restauratieactiviteiten aan beschermde monumenten dienen eigenaar, gebruiker, architect en bouwer zich nadrukkelijk op de aard en de wenselijke omvang ervan te beraden. Bij

Nog opmaken

